

SIONULU ROMANESCU

fóia besericésca, literaria si scolastica.

Vien'a, 15. Septmb. 1866.	Sionulu rom. ese de dóue ori pre luna, in 1. si 15. a lunei, cuprindendu o cóla si diumetate. Pretiulu pre unu anu e 4 fl. v. a., pre diumetate de anu 2 fl. v. a. Pentru tiere afara de Austri'a se mai adauge portulu postalu.	Nu 18	Prenumerarea se face la redactiune in seminariulu gr. c. centralu din Vien'a (Schönlaterngasse Nr. 10), si la p. t. domnii corespondinti. Tóte epistolele sunt de a se tramite la redactiune francate. Corespondin- tiile nepublicate se voru arde. Scrisori anonime nu se primescu.	Anulu II.

CUPRINSULU: Mancat'a I. Christ. pasci legale la cin'a cea depre urma? — Aperarea elementului eucharisticu. — Conscienti'a (poema). — Corespondintie: Busiacu (scire trista.) Aradu (reflectári la fundatiunea „Borbo'a.“) Din protopopiatulu Mediasului (scóla si preotu de modelu, abusu cu scól'a.) — Amvonulu: Lucrulu celu mai de lipsa (predica pre s. Maria mica.) — Literatura: „Istorí'a beser.“ scrisa de br. A. Siaguna (recensiune urm.) — Ochire prin lumea política. — Varietáti.

Mancat'a I. Christ. pasci legale la cin'a cea depre urma?

Candu me prindu de acést'a cestiune, precátu de interesante pre atátu de agitata intre invetiati, nu igno-
rediu nicidecumu greutatea, ce jace mai alesu intr' acea
inpregiurare, cà respunsulu afirmativu ori negativu, ce
s'ar dá la acést'a intrebatiune, se folosesce de argumentu
pentru confacerea santei eucharistié cu pane azima ori
dospita. Dara acésta dificultate folosita mai multu de in-
vectiva incontr'a unuí'a au altuí'a, dispare cu totulu din-
aintea celoru versati intr'acésta materia, mai alesu déca
cumpanescu, ce dice Benedictu XIV. faciá cu respun-
sulu afirmativu: „Quamvis Christus de azymo pane
corpus suum fecerit, — forsitan non quia res quae fiebat
hoc exigebat, sed quia coena in qua hoc factum est pa-
nem alium non exhibebat, — panem tamen fermentatum
non prohibuit“¹⁾; dreptce si conciliulu florentinu din
a. 1439 statoresce: „Item in azymo sive fermentato pane
triticeo corpus Domini veraciter confici.“²⁾

Fiendu discusiunea intrebatiunei nóstre libera,
speru, cà urmandu svatulu de auru alu santului Augu-
stinu „in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omni-
bus autem charitas,“ nu voiu intempiná imputári, de-
cum'va nu voiu convení cu parerea predilecta a unuí'a
seau altuí'a. Altmintrene marturescu sinceru cu Augu-
stinu, cà „neminem velim sic amplecti mea omnia, ut
me sequatur, nisi in iis, in quibus me non errasse per-
spexerit;“³⁾ si totu cu acestu preainvetiatu s. parinte dícu,
„aut benevolo corde arguat aut paterno affectu mulceat,
amicissimam reprehensionem gratissime accipiam, etiam
si reprehendi non meruit, quod recte defendi potest.“⁴⁾
Intrebatiunea nóstra e astfelu, cà ponderandu argumen-
tele, cari militédia prelanga un'a seau alt'a sentintia,
potemu urmá cu cugetu curatu svatulu santului Paulu:
„Tóte le cercati, ce e bunu tieneti.“⁵⁾

Tem'a suscepta ca „quaestio facti“ cumu-se-díce
se póte deslegá numai prin consultarea si combinarea
drépta a marturíelorú fidedemne, intre cari evangelistii
cuprindu locul d'antáiu. Eaca ce scriu ei intru acésta
materia: a) Mateiu: „Antái'a dí a azimeloru se apropiara

invetiaceii de Isusu, dícundu: unde voiesci se-ti gatimu,
ca se mananci pascile? Eara elu (Isusu) díse: miergeti
in cetate la óreclarele si-i spuneti: Invetiatoriulu díce:
tempulu meu e aprópe, la tine voiu tiené pascile cu in-
vetiaceii. Si au facutu invetiaceii, precumu li-a mandatu
Isusu si au gatitu pascile. Eara facundu-se séra s'a asediatu
cu cei doispradiece invetiacei ai sei.“¹⁾ — b) Marcu: „Si
antái'a dí a azimeloru, candu sacrificau pascile, dícu in-
vetiaceii càtra dinsulu: unde voiesci se mierzemu se-ti
gatimu, ca se mananci pascile? Si tramite dintre invetia-
ceii sei si le díce: mierzemu in cetate, si veti intelní unu
omu portandu unu vascioru de apa; urmati lui, si unde
va intrá díceti domnului casei, cà Invetiatoriulu díce:
unde e chilí'a mea, in carea se manancu pascile cu inve-
tiaceii miei? Si elu va aretá vóue unu cinariu mare aster-
nutu, si acolo gatiti pentru noi. Si s'au dusu invetiaceii
si au aflatu, precumu li-a spusu, si au gatitu pascile.“²⁾
— c) Luca: „A venitu diu'a azimeloru, in carea trebuia
se se ucida pasc'a. Si a tramisu (Isusu) pre Petru si Ioanu,
dícundu: mergundu gatiti-ne pascile, ca se mancámu.
Eara ei au dísu càtra dinsulu: unde voiesci se le gatimu?
Eara elu a dísu càtra dinsii: eata intrandu in cetate veti
intelní unu omu portandu unu vascioru de apa, urmati
lui in cas'a unde va intrá, si spuneti capului familiei: In-
vetiatoriulu ti-díce: unde e chilí'a, ca se manancu pasc'a
cu invetiaceii miei? Si va aretá vóue unu cinariu mare
asternutu, si acolo gatiti. Mergundu dara au aflatu pre-
cumu li-a spusu, si au gatitu pasc'a.“³⁾ — d) Ioanu
„Inainte de serbatórea pasciloru, sciendu Isusu, cà i-a
venitu ór'a ca se tréca din lumea acést'a la Tata-lu
...“⁴⁾ Acestea sunt tecsturile evangelize, ce referescu
despre pascile de la cin'a cea mai depre urma, cu acea
diferintia, cà sinopticii convinu in privinti'a tempu-
lui numai evangelistulu din urma Ioanu scriendu
despre cina se pare a intielege altu terminu, cumu vomu
vedé mai in diosu, unde vomu aduce in armonía relatiu-
nile evangelize.

Inainte de a purcede mai departe, fia-mi iertatu a
adauge aici unele notitie despre pascile Iudeiloru.

In ecsodu c. 12 v. 6 se demanda Iudeiloru despre
mnelulu pascale: „Si-lu veti tiené (mnelulu) pana la diu'a
14 a lunei acesteia, si-lu va sacrificá tóta multúmea fii-

1) Benedictu XIV. in opulu: De festis Domini nostri Iesu Christi; de
feria 5. in coena Domini.

2) Acta Concilii florentini.

3) S. Aug. de dono perseverantiae cap. 21.

4) S. Aug. epist. 73. ad Hier.

5) S. Paulu ep. I. càtra Tesaloniceni, c. 5. v. 21.

1) Mateiu c. 26 v. 17—20. „Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἄζυμων scl.“

2) Marcu c. 14 v. 12—16. „Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἄζυμων scl.“

3) Luc'a c. 22 v. 7—13. „Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἄζυμων scl.“

4) Ioanu 13, 1: „Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα scl.“

loru lui Israelu sér'a. "Tempulu pentru junghierea mnelului pascale erá pusu pre 14 Nisan, eara diu'a urmatoría 15 se numiá serbatórea azimeloru (εορτή των άζύμων seáu άζυμοφαγιών ΠΙΣΜΗ Π); altcumu si pascile se numiáu adeseori azime, pentrucà cumu obsérba Filone „azimele cadu intr'un'a cu pascile“ (συνάπτει τοίς διαβατηρίοις εορτή άζυμα.) si pentrucà mnelulu pascale se mancá cu azime. Sunt inse, cari distingu pascile de azime, precumu se vede din cartea I. Esdr. c. 6, v. 19 si 22.; asia si croniculu alesandrinu are acestea: „Singura acca di (adeca 14 Nisan) o numiáu filii lui Israilu pasca, eara din 15 si dupa dins'a cele 6 dile serbatórea azimeloru,“¹⁾ pentrucà in leviticu se dice: „In lun'a d'antâiu, in a patruspradiecea (di) a luni intre dóue seri e trecerea (phase) Domnului. Si intr'a cincispradiecea di a lunei acesteia e serbatórea azimeloru lui Iehov'a; siepte dile veti mancá azime.“²⁾ Vulgat'a are in locu de „intre dóue seri“ simplu numai „ad vesperam;“ dreptee citai loculu din teestulu originala ebraicu mai virtosu pentru aceea, cà cu acestu locu insemnatu pentru determinarea tempului mnelului pascale vomu mai avé de lucru. — Cu teesturile santei scripture in privinti'a terminului pascale convine si traditiunea iudaica; asia intre altii Iosifu serie, cà a dóu'a di a azimeloru erá a siesespradiecea Nisan,³⁾ prin urmare cea d'antâiu erá 15; dara si maichiaru se esprima intr'altu locu, unde dice: „Diu'a a 15., adeca serbatórea azimeloru, urmédia dilei pasciloru.“⁴⁾

Atât'a despre terminulu pasciloru, prelanga carele se întorce cea mai mare greutate a cestiúnei. Acumu se vedemu statulu istoricu alu intrebatiunei, se atingemu diferitele sentintie si se marcâmu sentinti'a, ce vomu s'o aperâmu.

Inca in secolele d'antâiu ale crestinismului s'au afflatu ómeni, cari au cutediatu se nege, cà ar fi mancatu Isusu pasci legale la cin'a cea depre urma. Asia de locu in sec. II. Marcione, pre care-lu inpunna cu asprime Epifaniu (haer. 42); in sec. VI. s'a resuscitatu sentinti'a negatória a lui Marcione de órecare Ioanu Filoponu, ce se tieneá de Eutichiani; in sec. XI., candu se escase cërta intre Latini si Greci despre materi'a eucharistúci, nu s'au sfitu unii dintru acesti'a, precumu marturesce Teofilactu si Eutimiu, a partini sentinti'a lui Marcione, desí intréga beseric'a orientului erá incontr'a si marturisíá chiaru, cà Christosu intru adeveru a mancatu pasci legale la cin'a cea depre urma. De la acést'a cërta funesta incóce Grecii constantinopolitani au viritu si intre notele Pedalionului sentinti'a negativa, ce o vomu comunicá mai tardíu, atâtu in traductiune fidela, câtu si in teestulu originalu elinu. Dintre invetiatií occidentali, cari au fostu prelanga sentinti'a negativa, sunt de insemnatu Bernardu Lamy in opulu seu „Armoni'a si concordí'a celoru patru evangelisti,“ asia si Calmetu in disertatiunea sa despre pasca se apléca càtra sentinti'a lui Lamy.⁵⁾

Incontr'a acestor'a partea cea mai mare si mai cu autoritate a scrietoriloru apera sentinti'a afirmativa, cà I. Christosu a mancatu pasci legale la cin'a cea depre urma cu invetiaceii sei, si numai in privinti'a tempului

nu convinu. Càci unii basati pre relatiunile santiloru parinti, mai alesu orientali, pledédia pentru sér'a de 13 spre 14 Nisan, asia ca mortea lui Isusu cadiendu pre 14 Nisan, adeca diu'a pasciloru, se respundia adeverulu tipului si se se ucidia mnelulu celu adeveratu totu intr'o di cu celu tipicu.¹⁾ Altii eara tienu, cà in anulu, candu a patimitu Christosu, 14 Nisan a fostu Joi, si in sér'a acestei dile a mancatu Isusu pascile deodata cu ceialalti Iudei; acesti'a dicu mai departe, cà diu'a azimeloru 15 Nisan cadiendu pre Vineri, a fostu strapusa pre sambeta in 16 Nisan, ca se nu vina dóue serbatori un'a dupa alt'a nemidilocitu, adeca serbatórea azimeloru si Sambeta. De acesti'a diferescu altii, cari concedu strapunerea serbatórici, dara afirma si stramutarea terminului pentru mancaru mnelului pascale; acesti'a dicu, cà Christosu a mancatu mnelulu in 14 Nisan, ce ar fi fostu Joi, eara Iudeii l'ar fi mancatu Vineri in 15; dinsi dicu mai departe, cà Christosu s'a tienutu de terminulu prescisu de lege, pana candu Iudeii au urmatu dupa traditiunea parintósea. — Atât'a despre diferitele sentintie a caroru argumente le trecu cu vederea pentru astadata. Care voiesce se le affe mai pre largu tractate, caute-le la Bellarminu,²⁾ Maldonatu,³⁾ Tournely,⁴⁾ Serry⁵⁾ si la altii mai multi. Cei mai noui, intre cari si celebrulu Perrone,⁶⁾ se tienu de terminulu 13 Nisan sér'a, candu incepuse dej'a 14 Nisan, terminulu desu amintitu in scriptura.

Dintre tóte aceste sentintie primescu pre cea din urma a celoru mai noui, carea e partinita si de mai multi dintre santii parinti, mai alesu orientali; si ca se fiu mai chiaru, eaca-i statuescu partea prima cu Suarez in modulu urmatoriu: „Statuendum est, Christum ante passionem suam legalem coenam cum discipulis celebrasse, agnumque paschalem ritu iudaico immolasse et comedisse,“⁷⁾ (adeca: Christosu a serbatu inainte de palim'a sa cin'a legale cu invetiaceii, si a junghiatu mnelulu pascale dupa datin'a iudaica si l'a mancatu); seau mai pre scurtu: Christosu a tienutu pascile legale la la cin'a cea depre urma.

Mai antâiu dara e de demustratu acést'a sentintia fóra privire la terminu, despre carele vomu vorbí mai in diosu. Pentru unu incidentu nu preaplatu din fóli'a magiara „Religio“ cugetu cà nu e de prisosu a insemná aici, cumca Suarez, cu ale carui cuvente formulai partea prima a tesci demustrande, dechiara de cretici pre toti, cari cutédia a partini sentinti'a contraria, cà adeca Christosu n'ar fi mancatu pasci legale in sér'a, candu a fostu tradatu in man'a inamiciloru sei; inse precumu obserbédia Benedictu XIV.,⁸⁾ Serry,⁹⁾ cardinalulu Gotti¹⁰⁾ si alti mai multi, Suarez a mersu prea departe; càci dínsulu n'a avutu dreptu se faca estfeliu de dechiariune intr'o materia, despre carea beseric'a nu si-a enuntiatu inca judecat'a sa. Acést'a mustrare facuta lui Suarez de numitii invetiati, despre cari nu se póte dice cà aru fi fostu partinatorii lacsismului, ar fi potut'o luá in consideratiune si autorulu articulului „azyma sinceritatis et veritatis“ si asia póte nu puneá intr'o categoria cu Cerulariu pre contrariulu seu. Altmintrene, ca se nu

1) Έκείνην την ημέραν μόνην πάσχα οι υιοί Ισραήλ προσηγόρευον, τήν δε εί και τας μετ' αυτήν ε' ημέρας εορτήν άζύμων.

2) Leviticu. cap. 23 v. 5 si 6.

3) Iosifu cartea 3. a anticitatiloru cap. 10. „δευτέραν των άζύμων έκτην και δεκάτην“.

4) Iosifu totu in loculu citatu: „Πέμπτη δε και δεκάτη διαδέχεται τήν του πάσχα, ή των άζύμων εορτή.“

5) Benedictu XIV. in opulu citatu.

1) Vedi pre Maldonatu coment. despre Mateiu.

2) De controversiis christianae fidei.

3) Comment. in 4 evang.

4) Cursus theol., de euch.

5) Exercitationes de Christo.

6) Praelectiones theol.

7) Comment. in Thom. quaest. 50. art. 6. sect. 3.

8) Op. citatu mai susu.

9) Op. citatu.

10) In opulu: de veritate religionis.

lungescu vorba despre acestu incidentu, credu că-mi va iertá bunulu autoru, déca dechiaru aici, precumca convinu cu dinsulu încátu se atinge despre faptulu, că Mantuitoriu lu a tienutu pascile legale lacin'a cea depre urma, dara nu me potú intielege cu dinsulu nici despre tempu, nici despre modulu, cu carele-si propune caus'a. — Acumu se ne întórcemu la tes'a demonstranda si se vedemu, cumu se are traditiunea facia cu ea.

Traditiunea e in partea tesci nóstre, că adeca Christosu a serbatu pascile legale la cin'a cea depre urma cu apostolii înainte de a fi prinsu de Iudei, si a nume mai toti santii parinti, cari tractédia despre acésl'a materia, tienu, că Mantuitoriu lu intr'adeveru n'a neglesu inplinirea legei mosaice nici in privinti'a pasciloru cu ocasiunea cea mai depre urma, ci pana in fine a aretatu in fapta, că n'a venitu se strice; ci se plinésca legea. Asia marturesce prelanga tes'a nóstra Origene in tractatulu 35; s. Ioanu gura-de-auru in omili'a 82 despre Mateiu; s. Hieronimu la cap. 26 din Mateiu, si s. Epifaniu la eresulu 30, unde aréta cu esemplulu lui Christosu de la cin'a cea mai depre urma, candu a mancatu mnelulu pascale, că e iertatu usulu carnuriloru, ceea ce negáu Ebionitii. Cuvintele lui Epifaniu eaca-le aici: „Quomodo de esu carnum ipsorum dementia redarguetur? Primum quidem Domino edente pascha. Pascha autem Iudaeorum agnus erat et azyma, hoc est panes non fermentati; et edebantur carnes agninae igne assatae, velut etiam discipulii ejus dicunt: ubi vis ut paremus tibi, ut edas pascha? Rursus autem ipse Dominus ait: desiderio desideravi hoc pascha comedere vobiscum. Et non dixit simpliciter pascha, sed hoc pascha, ut nequis ad suam rapiat opinionem. Pascha autem erat, velut dixi, carnes assatae igne etc.“ (Cumu se va mustrá nebuni'a loru, a Ebionitiloru, despre mancarea carnuriloru? Antáiu cu aceea, că insu-si Domnulu a mancatu pasc'a. Dara pasc'a Iudeiloru erá mnelulu si azim'a, adeca pane ucdospita; si se mancáu càrnuri de mnelu fripte la focu, precumu dîcu si invetiaceii lui: unde voiesci se-ti gatimu, ca se mananci pasc'a? Eará-si dîce Domnulu insu-si: estandu am oftatu se mancu cu voi aceste pasci. Si n'a dîsu simplu pasc'a, ci acést'a pasca, cá se nu o traga cine-va in parerca sa. Pascile inse au fostu, cumu am dîsu, carnuri fripte la focu si altele.) Si mai chiaru vorbesce s. Fulgentiu in epist. sa 14 càtra Ferrandu, unde dîce: „In eadem coena et judaicum pascha comedit, quod oportebat offerri, et sacramentum corporis et sanguinis sui dedit, quod ad salutem fidelium oportebat institui: comedit pascha Iudaeorum, quo promissus est Christus, ut veniret ad pascha nostrum, quo immolatus est Christus.“ (Totu la aceeași cina a mancatu Christosu pascile iudaice, ce trebuíáu se se sacrifice, si a datu sacramentulu corpului si sangelui seu, ce trebuíá se se institue intru mantuirea credintiosiloru: a mancatu pascile Iudeiloru, prin cari a fostu promisú, peutrucá se vina la pascile nóstre, intru cari a fostu jerfítu.) Deci, precumu se vede, tecsturile evangeliice produse la inceputulu acestui articulu se explica de santii parinti si de scrietorii besericesci intr' acelu intielesu, că Christosu n'a neglesu pascile legale la cin'a cea depre urma.

Dara va dice cine-va: că acestea sunt testimonie singuratece, ce esprima numai sentinti'a unor'a si nidecumu a besericeii întregi. — La unii ca acesti'a respundu, că si beseric'a se tiene de sentinti'a nóstra, ce o are espresa in immurile sale, precumu canta d. e. beseric'a orientala la Joi'a mare: „Celu ce a scrisu pre muntele Sinai tablele legei, vrendu se inplinésca legea,

a mancatu pasc'a cea vechia si tipica, si deodata s'a datu pre sine cá pasca si jerfa mistica.“¹⁾ Intr' alta cantare totu intr'aceea dî se dîce: „Cinariulu, unde a inplinitu Christosu pasc'a, s'a facutu locuintia cerésca.“²⁾ Alta cantare totu de la Joi'a mare suna: „Cin'a a fostu dupla, căci a cuprinsu pasc'a legei si pasc'a cea nóua, carea e sangele si corpulu Domnului.“³⁾ „Miergeti, a dîsu Christosu càtra invetiaceii sei, gatiti pasc'a pentru cei ce-i santiescu, intr' unu locu inaltu, ce represinta mintea, cu azima, ce insémna adeverulu, si laudati poterea gratiei.“⁴⁾ Acestea se afla in càrtile besericeii orientale, nu numai la cei din sinulu besericeii catolice, ci si la cei despartíti de dins'a. Aceste immuri represinta curatu sentinti'a besericeii, si cunoscundu fervórea Greciloru pentru conservarea celoru vechi si respingerea a totu ce se pare nou, mai alesu déca ar vení din partea Romei, nu se póte presupune, că aceste immuri aru fi fostu mai tardíu virite in càrtile loru. — Ce se atinge de beseric'a apusului, sentinti'a ei in asta privintia e chiaru espresa in immulu receptu:

In supremae nocte coenae
Recumbens cum fratribus,
Observata lege plene
Cibus in legalibus,
Cibum turbae duodenae
Se dat suis manibus.

Si eara-si: Noctis recolitur coena novissima,
Qua Christus creditur agnum et azyma
Dedisse fratribus, juxta legitima
Præcis indulta patribus.

Din tóte acestea urmédia, că traditiunea e incontr'a sentintiei negative; dreptce stá sentinti'a nóstra, că Christosu intr'adeveru a mancatu pasci legale la cin'a cea depre urma.

Pana aici nu facurámu intrebuintiare de tecsturile evangeliice; acumu ar fi se ne întórcemu la ele, dupa-ce vedurámu că traditiunea le-a intielesu in partea sentintiei nóstre; dara ca se incungiarámu repetitiunile, le lasámu pana la capetu, si ne apucámu a tractá despre tempulu, candu a mancatu Christosu pasc'a?

(va urmá.)

Teodoru Rosiu.

Aperarea elementului eucharisticu.*)

„Attende tibi et doctrinae; insta in illis.
Hoc enim faciens, te ipsum salvum facies
et eos, qui te audiunt.“ II. Tim. 4.

Dediositória defaimare se fece preotímei gr. catolice in articulu „Azyma sinceritatis et veritatis“ esítu in numerii 49, 50 si 51 ai fóiei „Religio“ din a. c., carele indata la inceputu in nru. 49 dîce: „Filii matris meae

1) Neavendu a mana tecstulu romanescu alu acestoru cantári si vrendu se fiu cátu se póte de fidelu. eaca alaturu aici si tecstulu originalu, precumu-lu impartasiesce Iacobi Pitzipios in opulu seu „L'eglise orientale,“ care se cápetá si in traductiune germana cu pretiu fórté moderatu, adeca unu tomu de 447 de pagine cu 1 fl. 20 cr.: „Τὴν νομικὴν ἐπιληρώσας πρόταξιν ὁ πλάσις τὰς νομικὰς γράμματα ἐν Σινῶ, ἔφηγε μὲν τὸ πάσχα τὸ πάλαι καὶ οὐκ ὄντως, γέγονε δὲ πάσχα καὶ μυστικῆ ζωοθνοία.“ cant 8.

2) „Σημνὴ ἐπουράνιος ἐδείχθη τὸ ἀνώγειον ἐν δα τὸ πάσχα Χριστὸς ἐπετέλειεν.“

3) „Ἀπλοῦς ὁ δειπνος, πάσχα γὰρ νόμου φερεῖ, καὶ πάσχα καινόν, αἷμα, σῶμα δεσποτου.“

4) „Ἄπιτε, τοῖς μαθηταῖς ὁ λόγος ἔφη, τὸ πάσχα ἐν ὑπερῶν τόπων, ὅ τοῖς ἐνιδροται, οἷς μυσταγωγῶ σκενάσατε, ἀζύμων ἀληθείας λόγῳ, τὸ στεῆρόν δὲ τῆς χάριτος μεγαλύνετε.“

*) „Contraria juxta se posita magis elucescunt.“

Red.

pugnaverunt contra me.* Cuventele acestea fia-cà au fostu indreptate nemidlocitu càtra cei amintiti in acelu articulu; ma fiendca doctrin'a, carea a datu ansa spre asia acusatória espectorare, este doctrin'a besericea resaritene si dealtmintrea tesa libera, prin urmare in persón'a opumnatului preotu si profesoriu invetiatiu toti preotii de ritulu resaritenu se sentu si trebue se se senta calumniati si greu vatemati. Deunde in numele celoru, ce se afla atacati, serbatoresce protestandu incontr'a chameleonticea incercàri a opumnantelui, dechiaràmu: cumca noi fiii santei mame beserice catolice resaritene amu face lucru contrariu institutiunei de la ss. parinti eredite, proaducundu jerfa eucharistica in pane azima,*) prin urmare invetiatur'a opumnantelui o refusàmu. Earra la vatematori'a espresiune „Filiis matris meae pugnaverunt contra me“ (fii maicei mele s'au luptatu incontr'a mea), — dupa-ce sentinti'a „din gur'a ta te judecu“ i-se cuvine fóra indoiéla acelu'a, carele ataca institutiunea, la a carei padia este chiamatu, — fia de ajunsu a respunde: „Vae, qui opulenti estis in Sion et confiditis in monte Samariae!“ Amosu 6, 1.

Deafecea se staruesce opumnantele a ne infricà órecumu cu nu sciu ce „semne de neincredere“ intre beserici; càci beseric'a orientala avendu conscienti'a, de a fi fostu dintru inceputu in disciplina si ritu desinestatatória, asia dins'a nici nu lucra din altu care-va motivu necuratu, decàtu din laudabil'a jassia, de a-si pastrá cu scumpatate si disciplin'a si luritulu propriu. Deci déca nevalindu unii „in hortum nucum“ au preschilatu fruptele cele viermenóse si au smultu une plante mai esotice, au facutu numai ce li s'a caditu; cà scrisu este: „Paditi-ve de cei ce facu inparechiàri si smintele inprotiv'a invetiaturei, carea voi v'ati invetiatu, si ve feriti de ei.“ Rom. 16, 17.

Earra cumca in nrii. 3 si 4 ai „Sionului romanescu“ din semestrulu primu alu anului curgatoriu s'a scrisu, cà „Isusu Christosu a introdusu sant'a eucharistia cu pane dospita,“ numai de pretiuitu este ghibaci'a péna a auctorului zelosu si invetiatu; càci desí ss. parinti de la sinodulu din Florenti'a, dupa energica desbatere si concertare cu Grecii, in urma s'au inpacatu si odichnitu in alternativ'a elementului eucharisticu: totusi inca totu nedetiermuru a remasu, óre in pane nedospita seu dospita a intemeiatu I. Christosu sant'a eucharistia? Deci sentinti'a sa cu multa scientia adornata nu o-a inpromutatu opumnatulu de la Michailu Cerulariu, precumu inpromutà opumnantele compilatiunea sa de la cutari; nici a produsu-o din acea interesintia, ca a) se rechiamé suvenirea lui M. Cerulariu „ex orco,“ ceea ce numai unulu ca acelu a o póte afirmá, carele dis'a iesuitului Maldonatu (in Ioan. c. 4.): „Fugiamus eas in religione doctrinas, quae judaizant, paganizant, veterum haereticorum opiniones ex orco revocant, aut varias novitates contra scripturam confingunt,“ nu se sfiesce a-o personificá, numai ca vorbindu langa *azime*, se nu i-fia a citá tectstulu precumu stà, din carele vorb'a *judaizant* i-s'a parutu càm batatória la ochi; b) nici pentruca se demustre alegatiunea sa a fire basata pre Pedalionu, càci Pedalionulu inca n'a esistatu atunci, candu in be-

seric'a primitiva apusanii intogm'a ca orientalii in pane dospita au jerfitu si cu pane dospita s'au cuminecatu.)*

Intaresce acést'a s. Paulu I. Cor. 10, 16—17 dicundu: „Panea, carea o frangemu, au nu e inpartasirea trupului lui Christosu? Cà o pane, unu trupu multi suntemu, cà toti dintru o pane ne inpartasimu.“ Si ast'a trebue se se iee intru intielesulu nostru, dupa-ce, precumu taiarea-inpregiuru in legea vechia pre federatii lui Ddieu i-a destinsu de cei pagani (Genes. 34, 14), si nu erá iertatu nimenui dintre cei netaiati-inpregiuru a mancá din mnelulu pasciloru: asia in testamentulu nou sant'a cina, va-se-dica s. eucharistia i destinge pre crestini decàtra Iudei, caror'a erá prescisa azima.

Intarescu acést'a si santii parinti si sabórele. Pentrucà in „Notiti'a sabóreloru santei beserice“ se dice: „Prin canonulu 49 alu conc. din Laodice'a se statoresce, ca pana se nu se oferésca in paresemi, fóra numai sambet'a si dominec'a. Asemenea si sinodulu trulanu in canonulu 52 statuesce, ca in totu postulu celu mare, luandu afara sambetele, dominecele si bunavestirea, se nu se faca alta liturgia, decàtu a presantiteloru.“ Cumca cuventulu „pane“ e de a se intielege aici despre jerf'a si pana eucharistica, se vedesce si din aceea, cà canonele aceste intrebuintiédia verbulu *προσφέρειν*. Canonulu niceanu 12 pre penitintii cei ce se gasiáu in clas'a „statoriloru“ i dice, cà numai din proaducerea altariului nu se cumineca (*κοινωνοῦσιν ἄνω πρόσφορας*). Earra canonulu 58 laodiceanu nu permite a se oferí (*πρόσφορας γίνεσθαι*) in case private; ca se trecu cu vederea alte nenumerate locuri din parinti si sínóde despre insemnarea cuventului *προσφέρειν*. — Mai incolo canonulu 14 alu saborului I. din Toledo a. 505 sterge ritulu celu vechiu, prin carele erá iertatu credintiosiloru seu a se cuminecá in beserica, seu luandu s. eucharistia in mana a-o duce acasa. „Siquis acceptam a sacerdote eucharistiam non sumpserit, velut sacrilegus propellatur,“ dice numitulu canonu; totu aceea si se decretà si prin canonulu 3 alu saborului cesar-augustanu (Saragossa in Spani'a). — Mai departe esemple dese se afla la parintii cei antici ai besericea, a fi fostu portata in case private sant'a cuminecatura prin credintiosi, caror'a se dá aceea in mana in beserica. Asia Tertulianu scriendu càtra muierea sa, la capu 3 dice: „Non sciet maritus, quid secreto ante omnem cibum gustes; et si sciverit, panem illum non esse credit, qui dicitur, nimirum eucharistiam divinam.“ Earra s. Ciprianu (de lapsis) enara, cumca „órecarea ispitindu a deschide cu mani nedemne sicriulu seu, intru carele erá Santulu Domnului (adeca s. eucharistia), prin focu esítu din sicriu fù infricata, ca se nu cutedie a se atinge;“ si intr' altu locu (lib. de spectaculis) graesce: „Qui festinans ad spectaculum dimissus est, et adhuc gerens secum, ut assolet, eucharistiam.“

La aceste insémna opumnatoriulu, cà „dupa-ce istoriele tempuriloru persecutiunei asemeni fapte desu amintescu, lucru nenegaveru este, cumca crestinii cei ce se ascundeáu dinaintea persecutiunei in pesceri, seu eráu inchisi in prinsóre, in lips'a azimei au fostu astrinsi adeseori a intrebuintiá pane dospita la sant'a eucharistia.“ Deci se vedemu, óre in tempii mai tardii, candu au in-

*) Precàtu ne aducemu aminte, nici opumnantele din „Religio“ n'a pretinsu asia ce-va, cu atàt'a mai puçinu pretinde mam'a beserica cat., carea a si emisu nenumerate constitutiuni pentru pastrarea nevatemata a disciplinei si ritului besericea grece si orientale; déca acestea totusi au fostu si suntu uneori atacate, apoi „pierirea ta a venitu din tine Israele!“ Red.

*) Amiculu nostru G. Popu chiaru a demustratu, cà si concediendu, cumca I. Christosu la cin'a depre urma s'a folositu cu pane dospita, dealtadata inse-d. e. in satulu Emaus a intrebuintiatu azima la confacerea eucharistiei; deci cà astfelu fratii latini nu gresiescu, intrebuintiandu si adiazima. Est'a fù scopulu primariu alu articulu inpunatu. Earra alusiunea domniei vóstre din *azime* si *judaizant*, chiaru din caus'a celoru acumu díse, nicidecàtu nu o precepemu. Red.

cetatu persecutiunile, nu se afla asemenea pracsă, asemenea usantia?

Gregoriu Naziansenu, carele a trairu càtra capetulu seclului IV., cu vreo 40 de ani mai tardiu dupa Constantinu imperatulu, sub carele fù restituita pacea besericea, dîce in oratiunea la inmormentarea sororei sale, cumca soru-sa Gorgoni'a erá indatinata a pastrá in chil'ia sa cu mare veneratiune sant'a eucharistia, càtra carea indreptandu-si rogatiunile, scapá de reulu celu mare, de carele boliá. — S. Ambrosiu in secl. IV. scriendu despre mórtea fratelui seu Satiriu, spune, cà fiendu elu ca catechumenu cu prelegiulu unei naiefrangeri espusu celui mai mare periculu, ca se nu móra necuminecatu, a cerutu eucharisti'a de la cei initiati in misterie, si legandu-o in maram'a sa de grumadi, se aruncá in mare, ci prin minune fù de valurile marei dusu si scapatu in sanetate la tiermuri. — Vasiliu celu mare, (ep. ad Caesariam patriciam) scrie: „Aliquem vero manu propria communionem summere, ubi non est sacerdos, minime grave esse, supervacaneum est ostendere, propterea, quod res ipsa longa consuetudine probatur. Omnes enim, qui sunt in desertis monachi, ubi non est sacerdos, illic habentes communionem, ex se ipsi illam summunt; Alexandriae autem in Aegypto unusquisque ex laicis, qui illic degunt, maxima ex parte communionem habent domi.“ Acum'a dara scriendu liturgiconulu seu, in carele elementulu s. eucharistie se pune panea dospita, n'a potutu intielege aici sub cuminecatura alt'a, decátu eucharisti'a in pane dospita, cu atát'a mai inadinsu, cà si calugherii egipteni, despre carii vorbesce, au fostu si sunt pana in diu'a de asta-di de ritulu orientalu.

Si cà s. eucharistia sub specia panei dospite s'a proadusu si la Latini in acei tempi, marturisesce marele Gregoriu, carele (lib. 3. dialog. cap. 36.) scrie, cà Macsimianu plutindu cu ostasii sei pe mare, dupa-ce ar fi fostu aruncati prin unu orcanu infioratoriu, si corabi'a, carea si-pierduse cãrm'a, catargulu si velurile, fiendu acoperita de valuri, in asia mare periculu alu viatiei toti s'au impartasitu cu s. eucharistia, carea o aveáu la sine, prin a carei'a minunata virtute scapara de periculu si au descalecatu toti sanetosi la limanu. Cumca marele Gregoriu vorbindu despre minunat'a potere a cuminecaturei, aceea a intielesu-o a fire fostu in pane dospita, intaresce canonulu 4. alu conciliului matisconénu, in 588. celebratu, unde se prescrie: „Ut omnes fideles diebus dominicis, viri et mulieres, altaris oblationem (προσφοραν) faciant in pane et vino, sub anathematis poena.“ Canonulu 6 alu saborului aceluiasi demanda: „Quaecumque reliquiae sacrificiorum post peractam missam in sacrario superfuerint, quarta vel sexta feria innocentes ab illo, cujus interest, in ecclesiam adducantur, et indicto iis jejunio, easdem reliquias conspersas vino (adeca, precumu se facu in beseric'a orientale in unele locuri si asta-di pascile) accipiant.“ Este de a se insemná, cà *hostiele* nu numai ca n'au atâte remasitie, ca se fia de ajunsu la mai multi „innocentes“, ci inca nice s'aru poté stropí cu vinu, fóra cà se nu se topésca. Apoi spre si mai mare adeverintia, cà pe atunci inca de obsce (? Red.) se aduceá s. eucharistia in pane dospita si la Greci si la Latini, se póte cetí si istoriol'a prin Evagriu (ist. ecl. lib. 4. cap. 36.) consemnata.

Canonulu 101 alu saborului din Trulla, in a. 707 celebratu, nu permite pre cei ce se cumineca, ca se iee s. eucharistia in ce-va vasu, ci in insa-si manile proprie, in form'a crucei compuse. Totu aceea recomanda

si Cirilu Ierusalimitanulu (catech. mystagog. 5.), si s. Chrisostomu (lib. 3. de sacerdotio). — Unde si unde totusi muierile primiau s. eucharistia in pandia curata, precumu invetia s. Augustinu. (serm. 252.) — Martorulu Macsimu indémna pre barbatii, ce voru se se cuminece, ca se-si spale mai antaiu manile; eara pre muieri, ca se aduca pandieture catu de curate, in cari se primésca s. eucharistia. In acestu intielesu demanda si canonulu 36 alu saborului antisidorianu: „Non liceat mulieribus nuda manu eucharistiam summere.“ Hosti'a si firea ei cu asemenea pracsă nu se lovesce.

De alta parte aflamu, cà usanti'a acumu premisa pana asta-di se gasesce in multe beserici orientale, precumu la aducerea profsoreloru prin credintiosi la s. beserica; asia si candu la finea sierbitiului sacru ieu anafora. Ma in besericele apusene de la a. 1060, candu dedupa adeverinti'a lui Georgiu Cassander (liturg. c. 27.) s'au introdusu hostiele, (cari dupa legea esirei 12, 39: „Fecerunt subcinericios panes azymos“ cu dreptulu aru trebuí se fia sure, si nu albe, pecumu dîce opumnatoriulu,) usanti'a mai susu insemnata s'a datu uitarii.

Asiadara, dupa placulu opumnantelui, in demustrea usantie vechie am urmatu pre ss. parinti prin elu recomandati, de la carii dinsulu s'a abatutu; si „de facto“ fiendu — póte cà togm'a inbolditu de fómea prescurei, seau cà nu s'a primitu aiurea,“) — preotu de legea resariténa, ca sierpele celu nemultiamitoriu a lui Esopu a ranitu pieptulu, carele l'a suptu pana acú, candu este aprópe de sversítulu viatiei sale. „Oh auri sacra fames, quid non mortalia pectora cogis?“

† Mat. 7, 2.

(finea va urmá.)

Conscienti'a.

Candu creasi, Dómne, fienti'a,
Carea pórtá tipulu teu,
I-ai pusu lege — conscienti'a,
Se-lu atraga de la reu;

Déca omulu fóra tine,
Departatu de legea ta,
S'ar abate de la bine,
Se nu-incete a-lu mustrá.

Si-óre câtu in lumea mare,
Ce ca drepti vreu figurá,
Nu s'abatu de la-a ei cale
Si voiescu a o urmá? —

Celu faciarnecu se falesce,
Cà de candu s'a apucatu
Conscienti'a-lu liniscesce,
Cà nimenui n'a stricatu.

Unii striga'n gur'a mare,
Cà sunt drepti si n'au gresitu; —
Ei sustienu fóra 'ncetare,
Cà nicicandu n'au asupritu.

Fariseulu cu trufia
Ingenunchia'n strata diosu;
Chiama ceriulu marturia,
Cà e bunu si-evlaviosu.

Alti-si vendu mariri, potere,
Totu ce au mai pretiosu,
Candu frivol'a lume cere
Seau le ambia vreunu folosu;

Si tradau tíera natiune,
Mam'a, cea ce i-a creatu;
N'au respectu de relegiune, —
Conscienti'a i-a lasatu!

Toti acesti'a-asia se pórtá,
Ca se fia laudati,
Se le-aplaude lumea tóta,
Cà sunt drepti si nepetati;

Ear pre cel'a ce urmédia
Dupa boldulu seu firescu,
Lu-urescu si-lu destimédia,
Càci cu elu nu consentiescu.

Eata, Dómne, c' a ta lege,
Ce la toti ni-o ai inpusu,
Omenimea vre a-o sterge:
Conscienti'a a apusu!

1866.

Ioanu Papiu.

Corespondintie.

Busiacu, 3 Septembrie 1866.

Clarissime Domnule Redactoru! In 31 Aug. a. c. petrecurãm la repausulu celu eternu pre m. o. d. parochu si protopopu de Ardasatu (in comitatulu Satumarelui) Stefanu Valeanu, in etate de 68 ani, a preotiei 43, eara a protopopiei 35, in urmarea unei bóle indelungate „de anima,“ provenite din pierderea duoru fii ai sei, unulu preotu acumu de 4 ani, eara altulu avocat. — Rarulu zelu preotiescu, ce l'a nutritu adormitulu in Domnulu pana la cea mai depre urma resuflare, póte sierbí de modelu preotímei, carea numai l'a cunoscutu. Multu i-a grabitu mórtea mai virtosu aceea inpregiurare, cà si cu periclitarea viatiei severisá functiunile preotiesci intrevenite. S'a bucuratu de o popularitate si incredere deosebita prin placut'a si bland'a-i maniera, precumu si prin predicile-i populare a castigatu stim'a toturoru. Ca Romanu inca a intrecutu pre toti contemporanii sei, ba fóra de nici o inmarire se póte díce, cà si intre cei mai teneri peste multi a escelatu cu zelulu seu natiunalu. Fia-i tierin'a usióra!

Binevoiesce, Cl. D. Redactoru, acést'a scire trista a-o insírá in pretiuitulu diurnalu „Sionulu romanescu.“

Vasilii Popu, parochu gr. c.

Aradu, 6 Septembrie 1866.

Multu Onorata Redactiune! Cetindu nru. 17 alu „Sionulu romanescu,“ corespondintia de datulu Oradea-mare 15 Augustu 1866 subscrisa de Titu Rufu m'a surprinsu cu cea mai viua placere, intielegundu dintr'ins'a, cà marí'a sa preonoratulu domnu Nicolau Borbola, prepositulu dícesei gr. cat. de Oradea-mare, Nestorulu dícesei, barbatu binemeritatu de basereca, patria si natiune, a depusu in consistoriu 3000 fl. v. a. ca fundatiune pentru unu alumnu in seminariulu nostru, ce se numesce „pro sucrescendo clero iuniori.“ — Onóre, lauda si recunoscintia barbatului acestu'a, care de Provedintia se vede a ff destinat, cu binefacerile sale a sterge lácrimele veduveloru si ale orfaniloru romani. Suntemu tari in credintia, cumca marí'a sa dedupa sioptirile animei sale fragede si sentitórie in privint'a neajunsuriloru, cu cari au de-a se luptá junii romani scolari gr. cat., a caror'a insu-si au fostu martoru tempu mai indelungatu de unu

diometá de secolu, nu va intardiá a-si eternisá numele cu fapte si mai maretie. Ajute-i Domnedieu atotpotintele! Se-i-se reinnouésca betranitiele ca ale vulturului, se inverdiésca ca finiculu, si se ni-lu mai tiena Proni'a ddiésca intru multi ani fericiti, spre marirea lui Ddieu si gloria natiunei romane!!

Acumu se vinu la obieptu.

Am cotitu, cumca literere fundatiunale despre acei 3000 fl. suna asia: „Ex amore erga nationem *meam* romanam, et studio culturam juvenum gr. catholicorum *romanorum* promovendi, scl.“ Lucru fórté frumosu si demnu de imitatu de toti barbatii, cari-si iubescu natiunea si credint'a; neci avemu vreun'a indoiéla, cà nu va ff imitatu prin toti ce cunoscu neajunsurile si indigintiele filoru natiunei romane. Dar totodata dorimu, ca literere fundatiunale se fia scrise totdeun'a asia de lamuritu, càtu se nu se póta sterni vreo dubietate despre adeverat'a intentiune pia a fundatoriloru; càci scimu, cà de aici se nascu certele adeseori cele mai infricosiate, uneltirile, intrigele violene, si tóte in detrimentulu si spre stricatiunea méseriloru, orfaniloru, veduveloru, spre binele caror'a se facu astfeliu de fundatiuni. Asi poté aduce esemple triste pentru radímarea dícerei mele, inse me retien; càci fiendu intru dinsele si de cele próspete, póte cà nevrendu asi face superrare. „Superflua cautela nunquam nocet.“ In casulu, ce ne stá inainte, aflãmu, cà fundatoriulu marinimosu are intentiunea, ca din famili'a dinsului celu de mai aprópe consangénu cu dinsulu, de ar fi concurinte la fundatiunea acea, se aiba prerogativa. Acést'a se vede luminatu din terminulu „*mihi consanguinitate proximus.*“ N'am nemic'a incontr'a terminulu acestu'a; cà fiendu curatu, sum convinsu, cumca fundatiunea acea lungu tempu ar fi fostu in famili'a si adeca in manuri demne in tóta privint'a; càci precumu sciu eu, veneratulu fundatoriu a avutu unu frate dulce, anume Antóniu proprietariu in Darvas, acestu'a i-au remasu unu fiu Desideriu, carele cu staruint'a fundatoriului e mantuitu de epidemia renegatismului, si adeca este romanu, adi mane advocatu; afara de acestu nepotu a avutu dóue sorori dulci, ambele maritate dupa preoti buni romani gr. cat., anume Anderco vicariulu gr. cat. din Sziget, Papp-Dályay parochu binemeritatu in Poceiu díces'a gr. cat. de Orade; acesti'a toti suntu binecuventati cu fii, fiice, nepoti, nepóte, cari au crescutu si crescu nencetatu fii si fiice in laud'a si glori'a natiunei romane in credint'a gr. c., prin urmare nu sufere indoiéla, cumca acesti'a fiendu ajutati in intielesulu intentiunei fundatoriului cu binefacearea acést'a, aru binecuventá pulbera binefacutoriului in veci.

Inse, precumu se vede, veneratulu consistoriu pre laudatulu fundatoriu l'a abatutu de la intentiunea prima si s'a convoitu intru aceea, ca num'a acel'a se aiba prerogativa l'a fundatiunea desub intrebare, care pórtá numele familiaru „Borbola.“ Nu me indoiescu, cumca intentiunea v. consistoriu a fostu buna; inse fia-mi iertatu a-mi dá parerea-mi umilita in interesulu adeverului, in firulu carei'a dechiaru apriatu, cumca clausula acést'a e *retacita*, si in venitoriu póte ff nu num'a stricatiiosa dar ruinatoria de totu si daunósa si pentru principiulu, ce necicandu trebuie se-lu pierdemu din vedere, si se póte intemplá ceea ce opresce in sa-si s. scriptura, carea dice: „Se nu dati pana din gur'a filoru.“ — Motivele mele pentru spriginirea dícerei aceste'i suntu forte simple, dar totodata fórté cumpenitórie, in firulu caror'a repetiescu, cumca: „Cautela, etsi superflua visa, nullatenus nocet; hic autem, dum agitur de pane orphanorum, secundum piam fundatoris intentionem destinato Romanis, videte patres, ne sacra intentio fundatoris detrimentum patiat!“ Scimu, cumca marí'a sa veneratulu fundatoriu, afara de rudele deaprópe amintite mai susu, are si altele, cari afara de aceea cà sunt „Borbola,“ suntu consangeni aprópe fundatoriului; intielegu pre verulu seu primariu Ludovicu Borbola propriariu in Darvas, desí romanu inse casoritulu cu Lil'a fét'a lui Frater r. c. (póte odinióra romanu, inse acumu renegatismu), pre fiulu seu Corneliu juristu abs. l'a crescutu cu sentimente contrarie romaniloru, si in ritulu lati-

nu. Acumu întrebă, óre următorii acestui'a, cari desicuru suntă si voru fi „Borbola“, poté-voru avé pretinsiune prerogativa la fundatiunea aceea? In întielesulu intentiunei dechiarate mainainte, nu; in întielesulu convoirei posteriore voru poté, pentrucă suntă „Borbola“. Eaca contradicerea, eaca pomulu discordiei! Mi-s' ar dice dóra, că acesti'a seau créng'a acést'a de Borbolaiani suntă in stare materiala brilianta, si nu voru competi necicandu la fundatiunea acést'a. La acést'a respundu: „De futuris contingentibus nihil.“ Rót'a fortunei e volubila. — Afara de acesti'a mai suntă Borboliani, cari suntă de totu straini decătra famili'a acést'a; anume suntă in Szegedin in clas'a onoratoriloru, cari dedupa numele loru familiaru, desí calvini, cu tempulu aru poté molestá pre veneratulu consistoriu cu pretinsiune in întielesulu litereloru fundatiunale. Mai suntă Baboesci, cari se tienu indreptatíti a schimbá numele loru familiaru in Borbola, pretindindu a se trage deadreptulu din linea aceea, ei sciú cumu. Eaca ce abusuri potú se isvoréca in venitoriu din neprecisetatea terminiloru obvenitori in literele fundatiunale!

Deci amu dorí, ca pana-ce veneratulu fundatoriu e in via-tia, literele fundatiunale se fia scrise in termini curati necontestabili; ca ajutoriulu acél'a si tóte, cari le mai are intentiune a le face, necicandu se mai cada sub indoiéla, si panae oferita filorú, pentru dinsi se fia garantata porurea.

Dionisiu Pascutiu, avocat.

Din protopopiatulu Mediásului, 4 Aug. 1866.

Multu Onorate Domnule Redactoru! Deórace de candu a aparutu „Sionulu rom.“ inca n'a avutu aceea norocire, ca in colónele sale se presintedie onoratulu publicu cetitoriu si din decanatulu nostru ce-va lucru esemplariu si vrednicu de imitatu, me grabescu acum'a in acestea tempuri, cari pre toti cei indiferinti si renitenti i amenintia cu totala peritiune, a ve aduce la cunoscentia, cumca in comun'a Agurbiciu togm'a acum'a s'a pusú sub coperisiu unu edificiu maretiu, carele e incepiatu cu beserie'a nóstra gr. c. si e meritú de scóla pentru comun'a gr. c. Loculu, pe carele s'a edificatu, a fostu destinatú pentru toti Romanii din Agurbiciu de ambele confesiuni; dar deórace parochulu gr. or. s'a opusú cu tóta tari'a, dicundu, ca de la episcopí'a sa e strinsu opritu a se amestecá cu unitii, bravulu nostru parochu Demetriu Doppu, carele e fundatorele acestei parochie, atát'a si-a animatu fiii sei cei spiretuali, câtú cu cuventulu câtú cu indemnulu, eara mai multu cu fapt'a si esemplulu, incátú fóra de a mai pierde ce-va tempu cu tóte braçiele s'au apucatu de edificarea scólei. Aici ca totdeun'a iniciativ'a a apucat'o reverinti'a sa, carele vediendu, că spesele nu sunt de ajunsu, ca se nu remana edificiuulu neasiediatu sub coperisiu, in tempurile acestea, candu bóla finantiara domnesce in unu modu nemaiauditú, sub propri'a respunsabilitate a inpromutatu de la d. Teodoru Moldovanu negociatoriu din Mediásiu si membru alu Asoçiatíunei rom. transilv. sum'a de 300 fl. v. a., carele inca misicatu de zelulu celu mare ce-lu are cãtra inaintarea natiunala, s'a induplecatu a inpromutá sum'a prenumita. — Form'a dinafara a edificiuulu e fórté proportiunata, si de atáta inaltíme, câtú cuprinde dóue caturi; incaperile dinleintru sunt croite fórté acomodate; in rëndulu antáiu sunt dóue odaí, si in alu doilea eara dóue, pelanga cari si altele ce mai sunt de lipsa pentru docintele. Precumu-su informatu, in a. c. din lips'a midilócelorú nu se va poté duce detotu in deplinire, dar rivn'a cea mare a betranulu reverendu parinte va face, câtú nu multu va trebui se tréca pana ce deplinu se va si gatá.

Eata dara ce poté se produca unu adeveratu pastoriu, carele vocesce a-si conduce turm'a ste incredintiata la limanulu fericirei! Prin diligintia neintrerupta inpreunata cu abnegare de sine l'a invrednicitu Parintele parintiloru, de cu bucuria si-pri-vesce fructulu osteneleloru sale incoronatu; cãci paroch'ia de si-

ne intemeieta e provediuta cu biserica solida frumósa asiediată pe unu locu tare desfátatu, cu o frumósa portiune canonica, si prin staruintiele sale provediuta cu unu venitu frumosu din casea alo-diala, respective din venitulú crismuitulu, s. a. Deci acestu d. parochu, desí nu a fostu teologu absolutu, totusi a prosperatu in vini'a Domnului, asia câtú din anima amu dorí totu astfelíu de preoti se avemu pentru totdeun'a. Asia, multiamita va secerá din partea toturorú celoru binesentitori; incoronata i va fi eternu memori'a cu fructulu osteneleloru sale; faptele-i munde si maretie lu-voru comendá inaintea Mneluluí celui blandu, I. Christosu Domnulu nostru; — ear din partea preotímei tractuluí acestui'a i-se orédia inca dile multe bune si placute!

Cu o ocaziune nu potiu se nu facu amintire, că in 1. Aug. a. c. fiendu ivitatu la o siesiune a foruluí tractuale de I. instantia in Mediásiu, si voindu a ne cuprinde scól'a pentru locu de siedintie, spre cea mai mare mirare a nóstra amu aflatu scól'a prefacuta in poiata de vite, câtú nu erá cu potintia a intrá intrín-s'a. Docintele, carele e si cooperatore, I. C., se desvinovetiá, că neavendu altu locu unde se si-tiena vitielulu scl., e silitu a-lu tiené in scóla. Acést'a scóla din capital'a tractuluí, carea pana cãtra anulu 1854 erá un'a dintre celea mai laudate, din ce cause a disparutu cu totulu din catastichulu viatiei, io inca nu sciú; atát'a inse am întielesu, că respectivulu docinte si cooperatore e nemultiamitu cu veniturile sale, ba chiaru si cu oficiele ste-si incredintiate, din care cauza, precumu insu-si s'a esprimatú, voindu a trece la alta confesiune, va se-si céra acolo o statiune mai buna. Deci cu Domnedíeu, numai curendu, că noi deaporurea vomu strigá: „Dómne, mantuieste biserica ta de acestfelíu de pastori!“ —

In venitoriu, déca mi-vei concede, M. O. D. Redactore, voiu despre icón'a toturorú scóleloru din tractuluí acest'a se ve presintedíu unu detaiu mai pelargu si autenticatu, ca asia se ne cunóscemu mai bine unii pe altii. *)

T. V. Bourza, par. gr. c. si notariu tractualu.

Amvonulu.

Lucrulu celu mai de lipsa.

(predica pre serbatórea nascerei preacuratei Fetióre).

„Mari'a partea cea mai buna si-a alesu, carea nu se va luá de la dins'a.“ Luc. 10, 42.

Serbatórea de asta-di s'a introdusu in onórea preacuratei Fetióre, si inca, incátú scimu din istoria, in seclulu V., desí nu preste totu, celu puçinu in cele mai multe tieri crestine. Cuventele aici citate ale evangheliei serbatóriei de adi baserie'a le aplica la s. Mari'a fetióra, ca la un'a, carea porurea cu desclinire a tienutu inaintea ochiloru unu lucru, carele singuru e de lipsa, si prin aceea si-a alesu partea cea mai buna. Cu aceea, că mai-c'a baserica aplica cuventele mai susu citate ale evangheliei de adi la preacurat'a Fetióra, vre, ca prin esemplulu ei se ne indemne si pre noi, ca si noi se cautámu si se alegemu lucrulu acél'a, carele singuru e de lipsa. Si óre care e lucrulu acést'a? Acést'a e virtutea. Mari'a a fostu modelulu vertutei perfecte. Asia trebuie dara se fimu si noi; că numai atunci aretámu in fapta, cumcá o venerámu pre dins'a, déca o imitámu in vertute, deórace cu nemicu nu aréta omulu mai tare, că venerédia pre cine-va, decátú cu aceea, déca-i imitédia insusírea, pentru carea-lu venerédia. Acést'a, iubítilorú, ca se imitámu pre

*) Lu-aseptámu, si amu aseptá atari detaiuri si din alte párti. Virtutea se se laude dupa cuvientia, relele si scaderile se se descopera spre a se poté vindecá, — ast'a se tiene de mistiunea publicisticii. Numai prin con-lucrare inpromutata si sincera vomu poté inaintá dupa dorintia-ne.

Mari'a in virtutea perfecta, nu e lucru iusioru, dar e de lipsa si cu potintia, càci ea ne va sierbí noue de indemnu, caleusu si ajutoriu. Ear ca se amblàmú siguri in lucrulu acest'a, se vedemu din esemplulu Mariei: ce e vertutea perfecta? si cumu potemu vení in posiesiunea ei? — Ve rogu se me ascultati.

Ca se scimu, ce voimu si ce cautàmú, candu vremu a imitá pre Mari'a, mai antáiu e de lipsa a scí, cà ce intielegemu noi sub virtute?

Sub virtute de comune intielegemu numai fapte singuratece demne de lauda, si cugetàmú, cà déca ne potemu laudá cu vreocâte-va fapte singuratice de aceste, suntemu in posiesiunea virtutei, desí dealtmintrea mintea ni e plina de cugete desierte, anim'a de sentimente rele, ear viati'a de datinele cele mai pecatóse. Asiadar noi confundàmú pàrtile singuratece ale virtutei cu virtutea in-sa-si, fruptulu cu pomulu, riulu cu isvorulu, din carele isvoresce. E fapta frumósa, morale de a face bine cu altii, a resplatí reulu cu bine, a se moderá in fericire, si a nu si-pierde increderea in Domnedieu in nefericire. Inse aceste nu numai câte un'a luandu-le, dara nice tóte la-olalta nu facu inca pre omulu morale, pentrucà unele fapte bune singuratice inca nu facu virtutea.

Ce e dar virtutea? E o dispusetiune statornica a sufletului, in urm'a carei'a omulu e gat'a totdeun'a a face ceea ce voiesce Ddieu, singuru din caus'a aceea, cà Ddieu voiesce. — Déca astfelu e o „dispusetiune a sufletului,“ ea dar e insusíre spirituale si nu fapta singuratica a trupului; cà se póte intemplá, ca cine-va se aiba fapte bune externe fóra de a fí in posiesiunea virtutei, precumu au fostu pre tempulu lui Isusu fariseii, cari la vedere eráu santi, derepti, morali, ear dinleintru plini de tóte nedereptátile, „*asemenea fiendú momenteloru albite, cari dinafara eráu frumóse si curate, ear dinleintru pline de ósele mortíloru.*“ Dincontr'a póte cine-va fí in posiesiunea virtutei fóra de a avé fapte bune externe, precumu a fostu pre tempulu lui Isusu veduv'a cea seraca, carea numai 2 banuti a aruncatu in casea besericei, dar pentr' aceea a fostu mai in posiesiunea virtutei, cà cei ce au aruncatu cu multu mai multu decátu dins'a. — Virtutea cea adeverata e mai incolo o dispusetiune „statornica“ a sufletului, asia càtu celu ce o posiede, e gat'a totdeun'a, nu numai in unele giurstári, nu numai pre unu tempu scurtu, ci prelanga tóte periclele si piedecele a inpliní voi'a lui Ddieu. Nu trebue se fia dar o insufletíre puçinu tienatória a voiei omului. — Virtutea cea adeverata mai trebue inca se fia gat'a „in tóte“ a inpliní voi'a lui Ddieu, in cele mici ca si in cele mari, càci ca lege asemenea obléga ceea ce voiesce si poftesce Ddieu. — In urma virtutea cea adeverata perfecta tóte „numai“ din iubire càtra Ddieu le face, adeca din motivu supernaturalu, fóra de ce-va scopu secundariu, fóra de ce-va interesu. Cel'a ce face ce-va bine din alte motive, fapt'a acelu'i póte fí laudabile, dar nu e perfecta; unulu ca acelu'a póte avé virtute, dar nu perfecta. Curatieni'a cugetului, statornic'a dispusetiunei sufletului spre bine, armoni'a sentimenteloru spre cele bune, ascultarea de tóte legile, facu tóte la-olalta virtutea cea adeverata si perfecta.

Virtutea cea adeverata e dar unu intregu nedepartibile, de aceea virtutea in intelesu numai un'a póte se fia, cà si dispusetiunea statornica a omului spre bine numai un'a póte fí. Faptele, cele ce le numimu noi vertuti, nu-su alt'a, decátu efeptele, resultaturile desclinite ale virtutei; nu-su alt'a, decátu mai multe riuri

isvorite din acelasi isvoru; nu-su alt'a decátu desclinitele frupturi ale unui si aceluasi arbore.

Premitiendu-le acestea, se le aplicàmú la Mari'a si se vedemu, cumca ea, fiendu-i perfecta virtutea, e modelulu celu mai demnu de imitatu. Se meditàmú, despre intréga viati'a ei; se privimu in anim'a si spiritulu ei, incátu potemu din cele externe conchide la cele interne; se cercàmú scopulu ei in tóta fapt'a; se-i asemenámu faptele singuratice, si se vedemu, de ce spiritu sunt acelea insufletíte; se-i vedemu curatieni'a motive-loru, statornic'i'a voiei; seau se-i vedemu — virtutea in tóta perfectiunea ei.

Mai antáiu virtutea Mariei a fostu cea mai curata, ori cautàmú la scopulu, ori la motivele ei. N'a fostu virtutea ei resultatulu casuale si curundu trecatoriu numai alu unor'a sentimente singuratice, ci posiesiunea unui spiritu curatu si piu, cugetele si plecarile carui'a tóte au fostu sante. Cu cea mai mare grigia a pastratu ea charulu celu santítoriiu, tesaurulu celu mai scumpu alu sufletului ei. Cu tóte cà nevinovat'i'a ei a fostu cu multu mai sigura, decátu se si-o téma; totusi s'a silitu neincetatu, ca de departe se incungiure tóte acele, cari i-arú fí amenintiatu-o. — De aceea tóte faptele ei au isvoritu din celu mai curatu isvoru: iubirea càtra Ddieu a fostu motivulu tuturoru fapteloru ei. Umilinti'a ei a supusu-o pre ea neconditiunatu voiei lui Ddieu. N'a sciutu ea de altu ce-va, decátu numai de ceea, ce a dísu Ddieu. N'a sentítu altu ce-va, decátu numai ce a placutu lui Ddieu. N'a voitú altu ce-va, decátu numai ce a voitú Ddieu. N'a facutu altu ce-va, decátu numai ce a demandatu Ddieu. Eata asia e virtutea animei curate; nu are altu obieptu, nu altu motivu, decátu voi'a lui Ddieu. — De aici potemu vedé, pentru ce nu meritédia adeseori nece cele mai frumóse fapte ale nóstre numele de virtute adeverata: ne sunt necurate motivele, din cari le facemu. In facerea fapteloru puçinu cugetàmú la aceea, placé-voru acelea lui Ddieu, seau ba' asia càtu tóta portarea nóstra din afara e resultatulu giurstáriloru trecatóric. Póte fí vorba apoi in casu ca acest'a despre virtute curata?

Se invetiàmú dar de la Mari'a, a nu face bine numai dinafara, ci se fimu buni si morali si dinleintru. Se ne facemu detorintiele nu intr' atát'a de frica, càtu mai vertosu din iubire, nu intr'atàta de sila, càtu mai vertosu din placere si voia buna. Se ascultàmú de buna voia de mandatele lui Ddieu, ca Mari'a. Tóte cugetele, sentimentele, faptele se ne fia ca ale dinsei, se fia frupturele unei anime insufletíte de iubire crestinésca. Atunci numai vomu avé virtute ca a dinsei, basata pre fundamentu securu; atunci voru fí faptele nóstre cele singuratece frupturile, surcelele virtutei adeverate.

Faptele singuratece ale Mariei din tóta viati'a ei formédia unu intregu, ale carui'a pàrti sunt in legatura, in armonía; si acést'a se ne silimu si noi dupa esemplulu Mariei in faptele nóstre cele morali. Inse togm'a armoni'a si legatur'a acést'a o aflàmú rareori in faptele nóstre. De suntemu de o parte pii, de alta parte suntemu negliginti intru inplinirea altoru oficie; seau dincontr'a de suntemu punctuosi si derepti in chiamarea nóstra cea lumésca, suntemu negliginti in cele religióse. De suntemu strinsu derepti façia cu oricine, atunci suntemu neinpacabili façia cu acei'a, cari ne au vatematu. Demulteori suferimu cu patientia admirabile necasurile cele mai grele, dar suntemu nepatienti in cele mici. Adese suntemu gat'a a ajutá pre altii, dar de ai nostri nu ne grigimu. Adeseori invingemu nenumerate pátimi,

si togm'a atunci concedem unei'a se domnesca preste noi. Intr' adeveru, deca ar trebui se judecamu natur'a virtutei din viati'a noastra, ar trebui se cugetamu, cumca o fapta morale e in opunere cu alt'a, si cumca un'a impiedeca pre omu a se deprinde in alt'a. Inse o stare ca acest'a opusa in viati'a noastra numai aceea aréta, ca nu e rezultatulu, nu fruptulu virtutei adeverate, ca frupturile cele sanetose ale unui arbore nu se strica unele pre altele, nu se contrariédia unele cu altele.

Cu totulu in alte relatiuni sunt faptele cele sen-gurate morale in viati'a Mariei, ca in viati'a ei nu aflamu lupt'a si contradicerea acest'a a cugeteloru, a sentiriloru si a fapteloru. Ea a fostu donata de la Atotpotintele cu donulu curatieniei celei mai perfecte. In urm'a concepiunii sale fóra de macula a fostu scutita de totu pecatulu; si totusi cu ce grigia mare s'a paditu, si a preveghiatu asupr'a sa! Ea a sciutu, ca e mam'a lui Ddieu; si totusi cátu de umilita a fostu! A fostu plina de daru; si totusi cátu de modesta si retrasa a fostu. Ea a fostu asia inalta in privinti'a demnitatii; si totusi s'a ténutu a ff asemenea celui mai micu! Câte doreri a sentitu; si totusi a compatimitu pre altii in doreri. A iubitu fórté pre Fiiulu seu celu ddieescu; si totusi pre ucidiatorii lui nu i-a uritu. A patimitu si s'a insielatu demulteriori in sperarile sale; si totusi nu si-a pierdutu niceodata increderea in Ddieu. Ce armonia frumosa a fapteloru singuratece morale e acest'a; ce insusire principale a virtutei adeverate! Acest'a nu se afla in virtutea noastra. Se invetiámu de la Mari'a.

A trei'a insusire a virtutei adeverate e, ca cel'a ce o posiede, fóra de esceptiune in tote e gat'a a implini voi'a lui Ddieu. Asia insusire a avutu virtutea Mariei. Acesta se ne-o castigamu dara si noi dupa esemplulu ei. Adeca: virtutea cea adeverata nu causédia comoditate, ci e activa neincetatu; observédia si intrebuintiédia si cea mai mica ocaziune spre a face fapte bune; e cu influentia asupr'a tuturor sentimenteloru si ocupatiuniloru nostre singuratece, ori de ce micu pretiu se fia acelea; nu trece cu vederea, nu delatura nemic'a, ce se póte intrebuintiá spre bine; nu alege intre mare si micu, ponderosu si iusioru, ci, dupa svatulu apostolului, ce bine póte face, face, cu cuventulu, cu fapt'a, in numele Domnului Isusu, si multiamesce lui Domnedieu Tata-lui prin elu. Omului, carele e in posesiunea virtutei adeverate, niceodata nu-i lipsesce ocaziunea de a-si infrumsetiá fiacare dí a viatiei sale cu fapte bune morale in mesura mai mare o mai mica. Asia de mare si largu e cerculu activitatiei lui, cátu e de mare si largu cerculu cugeteloru, sentimenteloru, bucurieloru, si intristariloru lui; in scurtu, cátu e de mare cerculu animei si alu spiritului seu, atát'a e de mare si sfer'a activitatiei sale.

Deca dar voimu a invetiá de la Mari'a, apoi din esemplulu ei potemu invetiá, cumu se fimu credintiosi cátra Ddieu; cumu facatori de bine cátra deaprópele nostru, stricti fácia cu noi, indulginti fácia cu altii; cumu se ne portamu in fericire, ca si in nefericire, cumu in bucuriele cele oneste, ca si in necasuri, cumu ca prepusi seau ca supusi, cumu fácia cu relegiunea si cu legile civili. De la dins'a potu invetiá tenerii, ce e nevinovati'a cea adeverata, ce e modesti'a si umilinti'a cea fóra de faciaria; parintii cumu se-si faca cas'a iubitoria de pietate, de fric'a Domnului si moralitate; cei mari cumu se fia pelanga marirea loru totusi supusi lui Ddieu; cei seraci cumu se fia indestuliti cu sórtea loru si asia fericiti; ear toti potemu invetiá din esemplulu Mariei, cumu

se ne castigamu atátu in fericirea cátu si in nefericirea viatiei acesteia merite adeverate pentru viati'a eterna.

In urma virtutea cea adeverata are si aceea insusire buna si de lipsa, ca totdeun'a e gat'a a implini voi'a lui Ddieu; seau cu alte cuvente: virtutea cea adeverata e statornica. Si cu acest'a insusire cudesclinire a fostu inzestrata virtutea Mariei. Asiadara si in privinti'a acest'a ne sierbesce Mari'a de modelu. Faptele cele bune singuratece nobilitédia numai unele parti ale viatiei nostre; insa statornici'a nobilitédia si santiesce viati'a intréga, si-i castiga meritu pentru viati'a eterna. Deca noi in faptele nostre numai la aceea vomu cautá, ce e greu si ce e iusioru; ce e detorintia, ca facundu acest'a, ceea se o incungiuramu; deca noi amblamu in calea legei pana candu se unesce cu interesele nostre, inse o parasimu deca e impreunata cu greutati; va-se-dica deca noi in cugetulu nostru celu bunu, in implinirea punctuosa a voiei lui Domnedieu nu suntemu totdeodata si statornici: atunci faptele nostre cele bune, dupa cari urmédia altele rele, devinu fóra de meritu, pieru, se stergu din cartea viatiei. Statornici'a dá fapteloru celoru bune pretiulu virtutei adeverate.

Se cautamu si cu privire la punctulu acest'a la Mari'a, cáci in pietatea si santieni'a cea statornica a ei afla voi'a noastra celu mai securu caleusu. Viati'a intréga a Mariei e o catena neintrerupta a virtutiloru. Fiacare dí, óra, minuta a fostu marturia despre dispusetiunea si insufletirea cea statornica a ei spre bine. Necasurile viatiei nu au desgustatu-o decatra iubirea de Ddieu, ci i-au datu ocaziune noua a-si areta ascultarea de Ddieu. In finea viatiei asia curata i-a fostu anim'a, ca in oricare parte a viatiei. Virtutea ei n'a cunoscutu defectu, nu neperfectiune.

Nice nu se póte dice, ca esemplulu Mariei e neimitabilu, pentrucá atunci ar urmá, ca pentru noi a face progresu in virtute, a ne perfectiuná mai departe e cu nepotintia; candu dincontra a ne perfectiuná, togm'a e detorintia crestinesca. Pentrucá au nu se dice: *Fiti perfecti, precumu e perfectu si Tata-lu vostru, carele e in ceriu?* Au dóra noi se fimu neapti cu ajutoriulu lui Ddieu a avé in faptele nostre scopu curatu, ghibacia universale, voia statornica? Noi se nu ne potemu óre castigá o dispusetiune si insufletire ca aceea spre bine, carea se fia gat'a in totesitotdeun'a din iubire cátra Ddieu a-i implini voi'a lui?... Nu se cade unui crestinu, ca, indestulindu-se cu mediocritate, se se sparie de totu ce poftesce incordare de poteri. — Departe se fia de noi dara, a trage la indoiéla posibilitatea virtutei adeverate din partea noastra. Desi nu suntemu in stare tota fapt'a buna singurateca a o face, lipsindu-ne adeseori ocaziunea si puterea corporale, ne potemu totusi castigá ghibaci'a si indemenarea aceea, in urm'a carei'a anim'a si spiritulu numai aceea se poftesca si se faca, ce voiesce Ddieu.

Deci se tienemu porurea inaintea ochiloru esemplulu Mariei. Ea nu indesiertu s'a numitu „Mari'a“ „stéu'a marei.“ Ea luminédia tuturoru acelor'a, cari caletorescu pre marea cea periculosa a viatiei; de aceea provóca pre fiacare din noi s. Bernardu, dicundu: „Nu-ti intórce ochii decatra lumin'a stelei acesteia, deca nu voiesci a te inmortentá intre valuri.“ Se nu se departedie Mari'a niceodata din anim'a noastra, se nu intrelasamu a o imita pre ea in viati'a noastra, ca se-i dobendimu ajutoriulu. De o vomu imita pre ea, nu vomu retaci; de o vomu chiamá pre ea intr' ajutoriu, nu vomu cadé in desperare; de ne va conduce ea, nu

vomu alunecá; de ne va aperlá ea, nu vomu avé de ce se ne tememu; de ne va insočí ea, desiguru vomu do-bendí mantuirea, si atunci in noi insi-ne vomu esperiá, cumca ea pre dreptu se numesce „Maria“ seau stéu'a marei.

Regina cerésca, ceea ce prin nascerea Fiiului teu ai ruptu intunereculu celu spirituale, carele s'a fostu latitu preste totu pamentulu de la caderea omului celui de antáiu incependu, du rogatiunile nóstre, cu cari te venerámu asta-di in diu'a nascerei tale, la Fiiulu teu celu ddiescu, ca, audiendu-le prin medilocirea ta, se fia binecuventarea lui preste noi toti! Amin.

Gavriele Popu, prof. de s. scriptura.

Literatura.

„Istori'a beserieésca“ scrisa de br. A. Siaguna.

(urmare.)

La pag. 116 in §. 77 se scrie: cá „monastirea Pristopului e langa Hatiegu, monastirea Plosc'a e langa Hunedór'a; cá la Riulu-de-móra in valea Hatiegului langa munte este intr'unu cleantiu o beserica vechea de piétra“.

La aceste asertiuni, cari, dupacumu vedemu din cele ce scrie preasantítulu auctoru la pag. 115, sunt basate pe informatiunile primite de la unii din cleru si de la dascali, facu urmatóriele observatiuni: a) cumca ar fi fostu de lipsa, ca in istoria vorbindu-se despre aceste monastiri se se puna si aceea, cá besericele fósteloru monastiri amintite, cari adi numai cu numele mai esista, se tienu de beserie'a romana orientala unita, ca asia toti cetitorii istoriei preasantiei sale se scia, cá acelea nu se tienu de beserie'a gr. or. adeca de cea neunita; b) cá beserie'a fóstei monastiri de la Plosc'a nu e langa Hunedór'a, ci e mai aprópe de Telucu, o fuga buna in departare de la Hunedór'a; c) cá beserie'a fóstei monastiri a Pristopului nu e langa Hatiegu, ci e in otarulu Silvasiului-de-susu departisioru de la Hatiegu; d) cumca beserie'a fóstei monastiri de la Riulu-de-móra nu e in cleantiu, ci e pusa pre locu ce-va mai radiecatu sub pólele muntelui la gur'a valei Riu-de-mori; e) cumca aceea ce se vede in cleantiu la Riulu-de-móra nu e beserica, ci e o citadela in ruina, despre care adeveru asi poté aduce mai multe dovedi din istoriele patriei, inse cugetu cá nu va fi lipsa de ele in unu obieptu ca acest'a, ci va fi destula marturisirea mea, cáci citadel'a memorata precumu si beserie'a amintita le-am vedintu cu ochii miei in dóue rónduri si sciu de siguru, cá beserie'a memorata nu e in cleantiu, dupacumu se scrie in desu numit'a istori'a.

La pag. 132 §. 84, vorbindu-se despre neodichnirile religiuarié, se scriu aceste: *Si incát'va le-a potolitu decretulu imperatului Leopoldu adresatu cátra guberniulu tierei sub 14 Aprile 1798 in urmatóriele.* In acest'a asertiune anulu 1798 trebue se se coréga si se se puna 1698, pentrucá decretulu memoratu a lui Leopoldu nu a esítu in a. 1798, candu nici n'a potutu esí de la Leopoldu imperatulu, carele atunci nu mai traiá; ci a esítu in a. 1698, candu Leopoldu imperatulu a fostu inca in viatia. — Asemenea si la pag. 177, unde se scrie: „Eara sórtea celor'alalti, cari nu au parasitu beserie'a loru strabuna, s'a fostu otarita inca prin patent'a din 14 Aprile 1798; anulu acestu trebue coresu, si pusu in lo-

culu lui 1698, pentrucá patent'a acest'a e totu un'a cu patent'a mai susu memorata la pag. 132 §. 84 si esíta in a. 1698, eara nu in 1798, cumu se afla din gresiéla scrisu la pag. 177 §. 120 in istori'a preasantiei sale.

La pag. 159. §. 103 preasantia sa crede: cá *Atanasiu metropolitulu Romaniloru de Alb'a-Iulia ar fi datu la guberniu protestulu in caus'a unirei in 1699 in numele clerului si a poporului, fóra ca se fia tiemtu saboru eparchialu cu clerulu si cu poporulu; si acest'a o crede din aceea cauza, cáci in protestulu acest'a in contectue e scrisu „episcopu“, eara la subscriere e pusu „archiepiscopu, apoi cáci in protestulu memoratu vorbescu episcopulu si protopopii, eara in capetu lu-subscriu archiepiscopulu si saborulu, si cáci acestu protestu se dice a fi sigilatulu cu sigilulu sinodului universalu, care espresiune dupa parerea preasantiei sale nu se protivesce cu firea saboreloru eparchiali, din cauza, cá sigilulu unui saboru eparchialu nu póte fi altulu, decátu cel'a alu episcopiei.*

La aceste asertiuni observediu aceste:

a) Cumca Atanasiu metropolitulu romanu din Alb'a-Iulia protestulu memoratu l'a datu cu s'irea saborului, care saborulu l'a tiemtu Atanasiu metropolitulu in 1699 in Alb'a-Iulia cu protopopii, dupacumu ne spunu despre acestu lucru „Documentele istorice“ romanesce tiparite in Vien'a in 1850, in cari la pag. 158 cetimu in privinti'a acestui obieptu urmatóriele: „Indata ce metropolitulu intielese aceste machinatiuni si restringeri opressive ale gubernului, aduná pe protopopii, pe cari poté mai curundu, formá unu sinodu, si protestá cu modulu acest'a incontr'a gubernului;“ si dupacumu afara de altii ne marturisesce si Ill'a in opulu despre inceputulu si propagatiunea Romaniloru in Transilvani'a la pag. 11. §. 3, unde dice: „Atanasiu, archidiaconii si clerulu au dechiaratu prelanga juramentu, cumca n'u voru se se abata de la uniunea cu eclesi'a romana, nici se voru plecá carei-va relegiuni contrarie besericei romano-catolice.“ (Cujus rei sincerum non minus, quam luculentum exstat testimonium, in quo juris etiam jurandi religionis testabantur, nolle se ab unione ecclesiae Romano-catholicae recedere, nec ulli religioni ecclesiae Romano-catholicae adversanti adhaerere. Athanasius episcopus, archidiaconi ac clerus universus Albae-Iuliae 1699 die 30. Sept.)

b) Cumca sigilulu episcopiei romanesce de Alb'a-Iulia in documentele vechi ocura si destinsu de sigilulu universitatei saborului, dupacumu potemu vedé in instrumentulu unirei facute sub Teofilu metropolitulu in 1697 — 8, care instrumentu si preasanti'a sa din Magazinulu istoricu romanescu edatu de Laurianu (fóia 272—275) lu aduce inainte la pag. 129 pana la 131, fóra de a-i infrange genuinitatea, din care instrumentu pentru dovedirea asertiunei mele aducu urmatoriulu pasagiu: „Noi, dicu prenumitii Teofilu episcopulu si totu clerulu, ceremu cu umilintia acestea de la Maiestatea imperiala regala, si ne indetórámu la punctele mai susu pomenite, inaintea regintelui Paulu Baranyi parochulu besericei romano-catolice din Alb'a-Iulia; spre a carei credintia si intarire amu subscrisu cu man'a nóstra, si amu intaritu cu sigilulu nostru episcopalulu si cu alu universitatei clerului. Datu in Alb'-Iulia in 21 Martiu 1697. *Teofilu episcopulu si totu clerulu.*

c) Cumca sigilulu episcopiei singuru numai nu se póte afirmá, fóra contradicere, cá e deodata si sigilulu

sinodului universalu pentru membrii lui; pentrucă sigilulu episcopiei nu e sub libera dispunere a sinodului eparchialu, deorace dupa pracs'a besericei romane actele saborului se sigilau nu numai cu sigilulu episcopiei, ci si cu sigilulu monastirei si cu sigilele deputatiloru sinodului, dupacumu scrie despre acestu lucru Ili'a in opulu seu citatu, la pag. 11, unde vorbindu despre Atanasiu metropolitulu dice: ca acest'a „profesiunea credintei sale a intaritu-o in 1698 cu sigilulu seu si cu alu monastirei de la Alb'a-Iuli'a.“ (Succidenda brevi nova laetitiae seges in Theophilo mense Iulio fatis sublato poterat existimari, alienis praesertim a vera fide, posthabita sanciti caesarei reverentia, Valachorum sacerdotes parum urbane exagitantibus; nisi solers Pauli industria eam in Athanasio Theophili successore ab interitu vindicasset. Nihil hunc de catholicis cogitantem sacris inducit, ut ea decessoris exemplo profiteretur, suoque ac Albensis coenobii sigillo ad majus robur obtinendum typis mandata die 7 Iulii a. 1698 communiret.) Despre acest'a ne mai potemu convinge si din instrumentulu unirei Romaniloru din 1700, care instrumentu l'au sigilatu arhiepiscopulu Atanasiu cu sigilulu monastirei si protopopii cu sigilele loru, cumu ne invetia amintitele „Documente istorice“ la pag. 166.

d) Cumca protestulu memoratu nu l'au compusu Atanasiu metropolitulu, ci l'au facutu preotii romano-catolici in limb'a latina, carea preotii romani nu o precepu, dupacumu scrie Samuilu Clainu in fragmentulu istoricu publicatu in „Foi'a“ de la Brasiovu a. 1862 nru. 21.; si acest'a e caus'a, de subscrierile nu consuna cu contectulu protestului memoratu, eara nu aceea, ca Atanasiu metropolitulu in 1699 nu ar fi tienutu sinodu cu clerulu in privinti'a protestului substernutu guberniului incontr'a machinatiuniloru reformatiloru, — si asia din diverginti'a subscrieloru nicidecatu nu se pote deduce aceea, ca Atanasiu nu ar fi tienutu defeliu in 1699 sinodu pentru protestulu datu guberniului in acestu anu.

Totu la pag. 159 §. 92 se dice mai incolo: ca „*Atanasiu metropolitulu Romaniloru in 1699 a avutu preapucini partisani in cleru si in poporulu romanu,*“ si apoi la §. 93 se continua aceste: „*Parerea nostra, ca Atanasiu pucini partisani a avutu in cleru si in poporulu romanu, se intaresce si cu cuprinsulu patentei imperatesci desub 12 Decemb. 1699, unde urmatoriele se cetescu: ca Romanii au deplina libertate de a se uni cu un'a dintre cele 4 religii primite in Transilvani'a, sau de a remane in starea loru cea de pana acumu, si de a se bucura de privilegiile acelei religii, cu carea se voru uni, seau de aceea, cari le au in starea loru de acumu; acestu pasagiu cubunasema nu s'ar fi pusu in patent'a imperatesca, deca ar fi fostu cugetulu protopopiloru si alu sinodului Romaniloru din Transilvani'a asia, precumu lu aflamu in charti'a lui Atanasiu din 30 Sept. 1699.*“

La aceste asertiuni reflectediu antaiu, cumca patent'a memorata din 12 Decemb. 1699 s'a datu cu acel'a scopu, ca se se refranga mintiunile reformatiloru (cari spariu pe Romani, dicundu, ca curtea imperatesca vre cu sila se faca pe Romani catolici,) si se se arete prin aceea patent'a, ca Romanii au libertate religiuara (vedi Documentele istorice, pag. 160); si apoi dicu, cumca din acest'a patent'a nici coniepturi macaru nu se potu face la numerulu Romaniloru sub Atanasiu metropolitulu in 1699. uniti, mai vertosu aserediu, cumca e falsa aceea asertiune, ca Atanasiu metropolitulu Romaniloru ar fi

avutu preapucini partisani in cleru si in poporulu romanu in 1699, pentrucă decretulu de denumire a lui Atanasiu datu in 1699 apriatu aréta, cumca sub Atanasiu in 1699 au fostu trecutu unu numeru insemnatu la unire, dupacumu se pote vede din urmatoriulu pasagiu alu decretului de denumire a lui Atanasiu (publicatu din „Istori'a Romaniloru“ scrisa de Samuilu Clainu in „Foi'a“ de la Brasiovu 1862 nru. 20 pag. 155): „Nos Leopoldus, Dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis . . . Cum autem nobis pro certo relatum sit, gentem Valachorum, Graecorum et Ruthenorum, quae hactenus schismatis labe laborabat, adspirante divino Numine in variis regnorum nostrorum Hungariae, Croatiae Slavoniaeque partibus, uti et Transilvaniae, partibusque eidem adjunctis, copiose ad unionem et gremium sacrae Romanae ecclesiae redire omniaquae ea admittere, profiteri ac credere, quae sancta mater ecclesia Romano-catholica admittit, profitetur ac credit, et nominanter illa quatuor puncta, in quibus potissimum hactenus disenserant;“ in care pasagiu cuventulu „copiose“ ne documentedia, cumca numerulu partisaniloru lui Atanasiu metropolitulu in 1699 a fostu numeru insemnatu, si nu a fostu numeru „preamicu si neinsemnatu,“ cumu se scrie in istori'a preasantiei sale, ca ci cuventulu „copiose“ insemnedia numeru mare si insemnatu, eara nu „preamicu.“

Ochire prin lumea politica

(din 1—15 Septembrie.)

Cronica interna si externa. De la revist'a nostra cea din urma nu s'a facutu nici in politic'a interna nici in cea externa ce-va schimbare esintiala. Tote se afla inca numai in stadiulu conieptureloru.

Ministeriulu ungurescu inca totu nu e denumitu. Spunu totusi ca securu, ca ministrulu de statu c. Belcredi se se fia invoitu dej'a cu partit'a lui Deak, ca pre bas'a proieptului acestei partite, facutu in diet'a trecuta asupr'a afaceriloru comuni ale imperatiei, se se infientiedie dualismulu mestecatu cu o dosa mititica de federalismu; firesce ca numai atunci, deca invoel'a va aplaceda-o si monarchulu. Partit'a Germaniloru austriaci asia-numita „februaristica,“ tienendu in orasiulu Aussee o conferintia, din motive de predominire inca se rostii prelanga dualismu. — Afara de aceste pucine mai avemu de inregistratu inca numai abdicerea ministrului de resbelu Frank, in loculu carui'a se denumi interimalu locutientele de marsialu campestru br. John, de la carele se ascapta o reorganizare radicala a armatei, in care privintia se si fecera orecari inceputuri.

Pacea cu Itali'a inca nu e subscrisa, dara nu sufere indoela ca in scurtu se va incheia, lasandu-se determi-narea mai in detaiu a unoru puncte unei comisiuni ulterio-re. Se spera, ca incheierea pacci va inaugura o relatie amicala durabila intre ambele staturi. — In privinti'a cesiunei Venetiei aievea s'a fostu incheiatu unu tractatu intre Austri'a si Franci'a; deunde poporatiunea venetiana va ave in dilele acestea a se rostii prin unu plebiscitu inaintea comisariiloru francesci, cari au si sositu pre teritoriulu venetu, cumca ore vre a se incorporá in regatulu Italiei, seau a remane ca statu autonomu?

Comisarii franci voru avé totodata se pretiuésca fortificatiunile venetiane, pentru cari Austri'a va fí desdaunata.

Intr'aceea pre tóte celealalte evenimente incepte a le impinge din prosceniu intrebatiunea orientala, carea totu cu mai rápedi pasi se apropia de deslegare. Nu numai in Candi'a, ci acumu si in Epiru si Siri'a e eruptu revolutiunea. Se dá cu socoté'la, cá Polonii inca se voru folosi de ocaziune, spre a încercá o nóua rescolare.

Domnitoriulu Romanéi, Carolu I., in caletori'a sa prin partea moldovana ajungundu la Iasi si intempinatu fiendu si aici ca si pretotindeni cu mare entusiasmu, promise, cá va avé grigia neadormita pentru radicarea si prosperarea acestei a dóu'a capitale a principatelor prin institutiuni corespundiátorie, precumu e prin stramutarea resiedintiei academéi militari la Iasi, ceea ce s'a si efeptuitu, prin strapunerea totu acolo a curtei de casatiune, scl. Diurnalele straine, inca si cele inimice Romanéi, inceptu a recunósce, cá Carolu in scurtulu restempu, de candu domnesce, si-a sciutu castigá animele supusiloru si a-si face mare popularitate.

In fine mai amintimu, cá imperatés'a Carolin'a, soçi'a imperatului Maccsimilianu din Mecsicu, intreprinse in persóna pericolós'a caletoria preste oceanu, pentrucá in Europ'a, desclinitu la cabinetulu din Tuilerie se midilócésca sucursu si sprigionire ulterióra pentru clatinatoriulu tronu mecsicanu. Din inpregiurarea, cá imperatés'a nu s'a reintorsu in Mecsicu, ci a remasu la proprietatea sa Miramare, lumea deduce, cá caderea junelui tronu se apropia, si cá adi mane si imperatulu Maccsimilianu, acelu domnitoriu genialu si demnu de o alta sórte, va fí silitu a parasí imperiulu mecsicanu, asta creatiune reu-calculata a lui Napoleonu III.

Varietáti.

Ilustr. sa Lad. Biró, consiliariu de curte si referinte in trebile eclesiástice la cancelari'a aul. ung., precumu audímu, se fia denumitu de episcopu la Satumare.

Reverendisimulu d. Ioanu Popu, multu meritatu canonicu capit. si rectoru alu seminariului romanu din Oradea, prin preainalt'a resolutiune imperatésca din 24 Augustu se denumí abate titulariu de s. Nicolau de Ércsi.

Aperatoriulu Lissei, colonelulu br. Davidu Ursu, se decorá cu crucea corónei de fieru cl. II.

Bravulu maioru Ioanu Noacu de Hunyad, carele se credeá a fí cadíutu la ataculu asup'a desastruósei pusetiuni Chlum, se afla in viatia, si ca ranitu reconvalescinte se intorná la legiune-si.

Dóue voci despre pap'a. „Interesulu neamului omenescu (dice *Voltaire*) postesce unu frenu, carele pre suverani se i-contenésca si cãlile se le arete cu franchetia. Estu frenu alu religiunei prin conventiune universala s'ar fí potutu asiediá in manile papiloru. Papii, mestecandu-se in certele lumesci numai ca se le compuna, popóreloru si regiloru aducundu-le aminte detorintiele, piedepsindu crimele lor, anatem'a pastrandu-o numai pentru gresiele grele, aru fí fostu porurea considerati ca locutienutorii lui Ddieu pre pamentu.“ —

„Io asi fí de parere (dice protestántulu *Leibnitz*,) ca spre aplanarea inparechiáriloru escate intre principii se se infientiedie in Rom'a unu tribunalu si pap'a se se denumésca de presiedintele acelu'a, precumu a fostu elu si in vechime jude si arbitru intre principii crestini. O propunere acést'a, de siguru chiaru asia de iusioru realisabila, ca si ceea a parintelui de St. Pierre (adeca propunerea unei paci eterne in Europ'a.) Inse, déca e iertatu a face romanuri, pentru-ce se ne desplaca unu planu, carele ne-ar poté readuce etatea de áuru?“

Adunarea VI. gener. a asocíatiunei tansilv., tienuta estu anu la Alb'a-Iuli'a, a fostu mai numerósa, decátu in anulu trecut. Metropolitii de amendóue confesiunile au fostu de faça. V. presiedintele rdsimulu d. canonicu T. Cipariu disertá despre unificarea ortografiei rom., ear d. dr. I. Hodosiu despre literatur'a italiana; alte dóue disertatiuni a rdsimului d. I. V. Rusu si a domnului A. Densu-sianu, pentru scurtúmea tempului neprelese, se voru publicá cu actele asocíatiunei impreuna. S'au facutu dóue stipendie de câte 300 fl. v. a. pentru doi ascultatori de preparandiá in Prag'a, dinpreuna cu spese de drumu 50 fl. v. a. pentru unulu. S'au mai facutu patru stipendie, si anume: 3 de câte 100 fl. v. a. pentru trei ascultatori de drepturi in Pest'a si Vien'a, si unulu de 80 fl. v. a. pentru unu ascultatoriu de drepturi in patria. Afara de acestea s'a mai destinatu unu stipendiu de 300 fl. v. a. pentru unu teneru rom., carele se va consacrá studiiloru tehnice. Domnisiór'a Elis'a Circ'a dede si cu asta ocaziune unu concertu splendidu, la carele se aduná o multúme de audítori.

La in. cancelaria de curte transilvana se denu-mira d. dr. Iosefu Gallu de concepistu aulicu, si d. dr. Aureliu Brote de adjunctu de conceptu.

La gimnasiulu din Blasiu, capetámu scire, cá cu inceputulu anului scolasticu presinte se inscrisera 339 deteneri, dintre cari la 30 de inse veniva de la alte scóle. Numerulu acest'a alaturatu cu celu din anulu trecut se aréta mai micu; caus'a e, cá multi miersera la alte gimnasie, unii se inscrisera inca in decursulu anului la cursulu pedagogicu, eara altii din caus'a seraciei se aplicara la diverse specialitati de meseria. Numerulu teneriloru de la scólele normali suie preste 150, asia cátu Aten'a romana si esttempu e cercetatade unu numeru frumosu de tironi ai Minervei. — Statulu personale alu profesoriloru remase ca in anulu precedente, cu esceptiune numai, cá d. prof. Ioanu Popescu fú stramutatu din gimnasiu la teologia in loculu repausatului in Domnulu prof. Iosefu Tarti'a; la gimnasiu vení d. prof. normalu Vasiliu Crisianu, eara in loculu acestui'a se denumí d. teologu absolutu la academi'a vienesa Gregoriu Serbu.

Post'a redactiunei. P. t. domniloru: T. V. B. in Siarosiu. Multiamimu pentru iubirea fratiésca dovedita in comunicatele penultime; inse ele aru fí „propria laus.“ — S. A. in Cosnitiu-Ipu. Le vomu folosi; numai ne-amu rogá, ca dealtadata manuscriptulu se ni se tramita transcrisu cu ortografi'a diuariului nostru, cáci redactiunea prelanga cea mai mare bunavoint'a nu vioresce tóte transcrierile. Nu se postesce caligrafia, ci legibilitate si corectitate ortografica.